

Pedagógusok kommunikációja online térben

Piarista Rend Magyar Tartománya

Budapest

2020

Ebben a dokumentumban a digitális távoktatás keretében megvalósuló pedagógus-diák kommunikációra vonatkozóan szeretnénk segítő szempontokat megfogalmazni. Segítséget szeretnénk nyújtani a pedagógusoknak, hogy az online felületeken megfelelően tudjanak kommunikálni a diákokkal.

Fontosnak tartjuk, hogy a diákok és tanáraik egyaránt biztonságban érezzék magukat az online térben, ne érezzék magukat kiszolgáltatottnak. Ajánlásaink elsősorban a kommunikációra vonatkoznak, és céljuk, hogy mindkét fél (pedagógus-diák) komfortérzetét, biztonságérzetét növeljék.

A kommunikáció lényegében háromféleképpen történik az online térben. Digitális írásban, videóban, esetleg hang formájában.

A digitális kommunikáció felületei					
digitális írás		videó		hang	
előre szerkesztett	élő, online beszélgetés (chat)	előre szerkesztett	élő közvetítés (live stream)	előre rögzített hang	élő hanghívás
feladatléírás, jegyzet, vázlat, e-mail	egyéni vagy csoportos		egyéni vagy csoportos		egyéni vagy csoportos

I. Ajánlások a pedagógus és diákok közötti írásos kommunikációhoz

- Mondandónkat, véleményünk mindig olyan formában fogalmazzuk meg, hogy az ne legyen bántó, ki-rekesztő.
- Mindig gondoljunk arra, hogy az üzenetet nemcsak a diák, hanem a törvényes képviselője (szülő, gyám stb.) is olvassa vagy olvashatja.
- Ügyeljünk arra, hogy a diák életkori és szellemi szintjének megfelelő nyelvezetet használjunk.
- Lehetőleg kerüljük a bizalmas, személyes, magán-jellegű témákat (kivételt képeznek ez alól a segítő tevékenységet végző szakemberek, lelki vezetők, illetve, ha a diák segítséget kér – ez esetben azonban figyeljünk a kompetenciahatárokra és az adatvédelmi szempontokra. Lehetőség szerint kerüljük a személyes adatok (főleg a különleges – pl. egészségügyi – adatok) bármilyen rögzítését.
- Célszerű, ha egy csoportban a diákokkal nemcsak egy pedagógus van kapcsolatban, hanem egy kolléga (munkacsoport-vezető) is látja a beszélgetéseket.
- Amennyiben a csoportos beszélgetésben azt érzékeljük, hogy nem a csoport céljának megfelelő tartalmak kerülnek megosztásra, jelezzük a csoportnak.
- A csoportok adminisztrátorai a pedagógusok legyenek.
- Amennyiben a diákok részéről történik sértő megjegyzés vagy kiközösítés, hívjuk fel a figyelmet ennek helytelen voltára.

- Készítsünk egy csoport-szabályzatot: mit lehet és mit nem a csoportban, és ezt beszéljük meg a diákokkal.
- Lehetőség szerint hétköznapiokon 08:00 és 15:00 között kommunikáljunk a csoportban (vagy az intézmény által meghatározott időkeretben).
- A csoportban megosztásra kerülő fájlokat mindenki látja, másolhatja, tárolhatja és megoszthatja, ezért csak olyan tartalmat töltsünk fel, amely később sem lehet konfliktus forrása és nem tartalmaz indokolatlanul személyes adatokat.
- Mindig tartsuk be a személyes adatok védelmére vonatkozó szabályokat.

II. Ajánlások a pedagógus és diákok közötti videós kommunikációhoz

- Megfelelően válasszuk ki a videórögzítés, vagy élő videó helyszínét (személyes tér védelme).
- Lehetőleg egy semleges háttérrel válasszunk, kivételt képez ez alól, ha a tananyag átadásához szemléltető eszköz, háttér szükséges (tábla, térkép, labor, tornaterem stb).
- Ügyeljünk arra, hogy megfelelő ruházatban jelenjünk meg a videóban, ne adjunk okot se félreértésekre, se támadásokra.
- Annak tudatában beszéljünk, cselekedjünk, hogy a videót más is láthatja a résztvevőkön kívül.
- Hívjuk fel a diákok figyelmét, hogy nem szabad a beszélgetések során kép- vagy hangfelvételt készíteni – ezzel is neveljük őket tudatos és jogkövető magatartásra.

- A rögzített anyag vállalható legyen a készítője számára bármikor, bármilyen körülmények között, szakmailag és emberileg egyaránt.
- Célszerű a videóbeszélgetés időtartamát előre egyeztetni és rögzíteni, mert az segíti a hatékony munkát.
- Számítsunk arra, hogy az online beszélgetésekben való részvétel általában nagyobb összpontosítást igényel, hamarabb elfáradnak a résztvevők.
- A videófelvétel, melyen a diák vagy személyes tere felismerhető, a diák tulajdonát képezi, mely a magyar jogrend szerint személyes adatnak minősül. Mivel a diák az iskolával áll tanulói jogviszonyban, így a pedagógusnak átadott „adat” (videó) adatkezelője az iskola lesz. Ha a pedagógus a megkapott felvételt az adatkezelés céljától eltérő, azaz a köznevelési feladat ellátásán kívüli bármilyen más célból felhasználja (így például harmadik személy részére jogosulatlanul továbbítja, terjeszti vagy nyilvánosságra hozza), vagy a felvételeket az elengedhetetlenül szükséges időtartamon túl tárolja, és az adatok biztonságát szolgáló intézkedéseket elmulasztja, akkor magatartása az iskolára nézve jogi következményekkel jár. Ennek tudatában járjunk el, tartsuk be a vonatkozó szabályokat.
- A tanár feladata, hogy az intézmény által kijelölt online rendszerben gondoskodjon a biztonságos adattárolásról. Azt is ellenőriznie kell, hogy az adott felvételt nem láthatja harmadik fél, nem letölthető, nem megosztható.
- Érdemes mérlegelni az ilyen típusú feladatoknál, hogy a videó által képviselt oktatási tevékenység értéke egyensúlyban van-e az adatkezeléssel kap-

csolatos jogi következményekkel. Ha egy tevékenység megoldható személyes adatok kezelése nélkül vagy kevesebb személyes adat kezelésével, akkor adatvédelmi szempontból ezt a változatot kell választani. Minden esetben vizsgálni kell, hogy létezhet-e hatékony, de az érintettek magánszférájára kevésbé kockázatos megoldás.

- Videóhívást csak az iskola által meghatározott időkereten belül kezdeményezzünk/fogadjunk (célszerű 08:00 és 15:00 között).
- Amennyiben a feltöltött videót más diákok is láthatják, fennáll annak a veszélye, hogy ők nem feltétlenül tartják be az adatvédelmi irányelveket, ez további konfliktusokat és jogi bonyodalmakat eredményezhet – nagy a kockázata, hogy online zaklatás eszköze lesz egy-egy felvétel.
- Az iskola feladata a diákok tájékoztatása az online oktatás során alkalmazott adatvédelmi elvekről és gyakorlatokról (mindenkit korának megfelelő módon és nyelvezettel).
- Mindig tartsuk be a személyes adatok védelmére vonatkozó szabályokat. A videót – a benne szereplő személyes adatok miatt csak a szükséges esetben rögzítsük és a szükséges időtartamig tároljuk. Lehetőség szerint igyekezzünk elkerülni, hogy olyan személyek szerepeljenek a videóban, akiknek a megjelenítése a felvételen nem indokolt (pl.: családtagok).

III. Ajánlások a pedagógus és diákok közötti hang alapú kommunikációhoz

- Mondandónkat, véleményünket mindig olyan formában fogalmazzuk meg, hogy az semmilyen körülmények között ne legyen bántó, kirekesztő.
- Mindig gondoljunk arra, hogy az üzenetet nemcsak a diák, hanem a törvényes képviselője (szülő, gyám stb.) is hallja/hallhatja.
- A rögzített anyag vállalható legyen a készítője számára bármikor, bármilyen körülmények között, szakmailag és emberileg egyaránt.
- Ügyeljünk arra, hogy a diák életkori és szellemi szintjének megfelelő nyelvezetet használjunk.
- Lehetőleg kerüljük a bizalmas, személyes, magánjellegű témákat (kivételt képeznek ez alól a segítő tevékenységet végző szakemberek, lelki vezetők). Ebben az esetben is figyeljünk az adatvédelmi szempontokra. Lehetőség szerint kerüljük a személyes adatok (főleg a különleges – pl. egészségügyi – adatok) bármilyen rögzítését.
- Konferenciabeszélgetés esetén célszerű, ha nem csak egy pedagógus vesz részt a beszélgetésben, hanem egy kolléga (munkacsoportvezető) is.
- Amennyiben a csoportos beszélgetésben azt érzékeljük, hogy nem a konferenciahívás céljának megfelelő tartalmak kerülnek megosztásra, jelezzük a csoportnak.
- A konferenciahívásnak a pedagógus legyen a vezetője.
- Amennyiben a diákok részéről hangzik el sértő megjegyzés, akkor hívjuk fel a figyelmet ennek helytelen voltára.

- Célszerű a konferenciahívás időtartamát előre egyeztetni és rögzíteni, mert az segíti a hatékony munkát.
- Lehetőség szerint hétköznapokon 08:00 és 15:00 óra között kommunikáljunk (vagy az intézmény által meghatározott időkeretben).
- Mindig tartsuk szem előtt a személyes adatok védelmére vonatkozó szempontokat és szabályokat. *„A gyermekek személyes adatai fokozott, különös védelmet érdemelnek, tekintettel arra, hogy ők kevésbé lehetnek tisztában a személyes adataik kezelésével összefüggő körülményekkel, ideértve az adatkezelés esetleges kockázatait is”* (NAIH-állásfoglalás).

IV. Adatvédelmi és gyermekvédelmi irányelvek, ajánlások a digitális oktatáshoz

Amennyiben az digitális távoktatás során az iskolai feladatok elvégzésének keretében vagy a munkavégzés igazolására a diákok hang-, kép- és videóanyagot készítenek, amelyen felismerhetőek, akkor személyes adatot közölnek.

Az oktatási intézménynek rendelkeznie kell szabályzattal, mely ezen adatokra vonatkozóan információt tartalmaz az adatgyűjtés és adatkezelés jogosságáról, módszeréről, mennyiségről, a hozzáférési jogosultságról, a tárolás módjáról, időtartamáról, korlátozásról, bizalmasságáról, integritásáról és biztonságáról. Erről tájékoztatni kell az érintetteket, a diákokat, a szülőket, a gondviselőket.

Szem előtt tartandó alapelv, hogy gyermekek személyes adatai fokozott és különös védelmet érdemelnek. Ezért a gyermekek személyes adataival kapcsolatban érdemes áttekinteni az alábbi iránymutatásokat, melyek a Nemzeti

Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) ajánlásai alapján készültek [ld. 1. jegyzet]:

1. A pedagógus a kötelező tantervi követelmények teljesítése érdekében jogosult adatnak minősülő anyag (hang, kép, videó) kezelésére. Mindent meg kell tennie, hogy csak akkor kerüljön sor ilyen adatkezelésre, amikor nincs más mód a tanuló munkavégzésének ellenőrzésére, valamint a szükséges mérések elvégzésére. Figyelembe kell még venni, hogy audiovizuális anyag készítése jelentős terhet helyezhet a szülőre. A NAIH szerint a személyes adatok kezelése csak akkor és annyiban lehet indokolt, amennyiben az adatkezelés célját nem lehetséges adatkezelést nem igénylő eszközökkel elérni, személyes adatok kezelése esetén pedig minden esetben vizsgálni kell, hogy létezhet-e hatékony, de az érintettek magánszférájára kevésbé kockázatos megoldás.
2. Személyes adatnak minősül mindaz a videó-, kép-, hangfelvétel, amelyen felismerhető a személy. Ilyen adat feltöltése (kezelése) csak az iskola által választott online oktatási felületen (pl. Microsoft Teams, Google Classroom) megengedett. Elvárás, hogy a diák (illetve a törvényes felügyeletet gyakorló személy) a tanár által meghatározott online oktatási felületen és módon adjon meg hozzáférési linket. A tanuló, illetve törvényes képviselője a tanár által meghatározott ideig engedélyezi a megtekintést. Amint megtörténik a tanár visszajelzése, illetve értékelése, a diák, illetve törvényes képviselője megszüntetheti a tanár hozzáférési lehetőségét a linkkel megosztott anyaghoz. Javasolt, hogy a tanár erre mindig hívja fel a tanuló és a törvényes képviselő figyelmét.
3. A pedagógus határozza meg a tartalmat, a terjedelmet, a körülményeket, illetve az intézményvezető tájékoz-

tatását követően, a 10 napnál hosszabb tárolási és megtekintési időszak feltételeit. A felvételeken a tanuló a Házirend és a keresztény erkölcsnek megfelelő öltözetben szerepeljen. Rajta kívül más személy csak szükséges esetben legyen látható a felvételen, valamit minél kevesebb részlet a privát szférából.

4. A pedagógus saját gépére, illetve más adathordozóra nem töltheti le a tanulók adatait, vagyis nem tölthet le hang-, kép- és videóanyagokat. Csak az intézmény által engedélyezett internetes platformon megengedett az adat kezelése. A Facebook Messenger, illetve a közösségi média alkalmazásai nem felelnek meg a biztonsági követelményeknek.
5. Gyermekvédelmi megfontolásból a pedagógus köteles törölni az online oktatási platform tanári felületén a hang-, kép-, illetve videóanyagokat 10 munkanapot követően (a korlátozott tárolhatóság elve). Erre akkor kerül sor, ha a diák feltöltött anyagot a felületen kiosztott feladathoz, vagy nem törölte a kötelességteljesítés céljából linkkel megosztott, adatnak minősülő anyagot saját online oktatási felületén. A törlést úgy kell megtenni, hogy ne lehessen visszaállítani a felvételeket.
6. Harmadik személy nem férhet hozzá az adatokhoz. Ez a követelmény a bizalmasság és integritás alapvéneke felel meg. A Facebook Messenger, illetve más, a közösségi média körébe tartozó alkalmazások nem felelnek meg a biztonsági követelményeknek, ezek használata nem ajánlott.
7. Az intézmény, illetve nevelőtestület tagjai nem kötelesek külön kérni a szülő hozzájárulását a törvényben meghatározott ellenőrzési, mérési és értékelési feladat esetén. Mégis bölcs dolog kérni a hozzájárulást, azért is, mert sok esetben a szülő része a feladat megoldásának. Mindig világosan és egyértelműen meg kell ha-

tározni a célt és a módszer értelmét. Hangsúlyozni kell, hogy a tanár kiemelten köteles megtenni mindent a gyermekek védelme érdekében (biztonság, bizalom és integritás alapelve). Amennyiben a szülő határozottan elutasítja a felvételes módszert (hang, kép, videó), mérlegelésre van szükség, és más megoldást kell keresni.

8. A pedagógus az online oktatási felületen a feladatokhoz adott utasítások végén hívja fel a tanuló, illetve a szülői felügyeletet gyakorló személy figyelmét azon jogára, hogy kifejezheti álláspontját, véleményét az adatkezelés jogosságáról (tiltkozhat az adatkezelés ellen). A következő szöveget javasoljuk használni:

„Amennyiben a feladat megoldásához és értékeléshez kért személyes anyagok (hang, kép, videó) kezelésében valamilyen kifogása van a diáknak, ill. a szülői felügyeletet gyakorló személynek, azt haladéktalanul jelezze a feladatot kiosztó pedagógus felé.”

9. Élő közvetítés (live stream) esetén a pedagógus bizonyosodjon meg arról, hogy a diák privát szférájából a lehető legkevesebb látható. Természetesen a videó, illetve telefonos beszélgetés vagy konferencia rögzítése és tárolása esetén alkalmazni kell az itt megfogalmazott szabályokat. Sőt előzetesen fel kell hívni a diákok figyelmét, hogy a beszélgetés rögzítésre kerül.
10. A pedagógus a tanuló szellemi termékét harmadik személlyel a tanuló, illetve a szülői felügyeletet gyakorló hozzájárulásával oszthatja meg. A diákok által készített oktatási anyagot (pl. PPT, szemléltető eszköz stb.) csak az intézmény által meghatározott platformon engedélyezett megosztani. A közösségi média felületein csak a tanuló, illetve szülői felügyeletet gyakorló személy kifejezett, írásbeli hozzájárulásával szabad ezeket mások rendelkezésére bocsátani. A tanár

szellemi termékét a diák csak a pedagógus hozzájárulásával oszthatja meg harmadik személlyel. Harmadik személynek minősül mindaz, aki nincs jogviszonyban az intézménnyel. Erre vonatkozóan a tanár minden termékét lássa el felhasználási tájékoztatóval.

További szempontok:

- Az adatvédelem fontosságáról az online távoktatásban résztvevő gyerekeket már a legfiatalabb kortól – koruknak megfelelő szinten és formában – tájékoztassuk.
- A szakemberek az Oktatási Hivatal 2020. 03. 30-i módszertani ajánlásaiban kiemelik [ld. 2. jegyzet], hogy a számonkérésnek és értékelésnek vannak nem élő, hanem egyéb, pl. időben késleltetett vagy offline módszerei is, amelyeket szintén érdemes alkalmazni. Az értékelési forma kiválasztásánál tehát egyéb szempontok mellett érdemes mérlegelni az adatvédelmi szempontokat is.
- A Nemzeti Pedagógus Kar ajánlása [ld. 3. jegyzet] többek között arra hívja fel a figyelmet, hogy a tananyag nem cél, hanem eszköz. Ezért a számonkérési módszerek tekintetében érdemes mérlegelni, hogy a szükségesnél jobban ne lépjen be a tanár és az iskola a gyermekek és családok személyes terébe.
- Az adattakarékosság elve előírja, hogy csak olyan adatot lehet kezelni (gyűjteni és tárolni), amely a cél megvalósításához elengedhetetlenül szükséges és azzal arányos.
- Érdemes kerülni az olyan egy-az-egyben helyzeteket az online térben is, amelyek gyermekvédelmi kockázatot rejtenek. A videófelvetelek a kortársbántalmazás szempontjából is kiemelt kockázatot

jelentenek, így mérlegelni kell, hogy érdemes-e olyan felvételek készítésére kérni a diákokat, amelyek később bántalmazáshoz vezethetnek.

- Minden diáknak adjunk intézményi e-mail címet, és ezen kommunikáljanak velük a tanárok, ezzel hívják meg őket a központi felületek csoportjaiba.

* * * * *

JEGYZETEK

[1.] https://www.naih.hu/files/Adatved_allasfoglalas_NAIH-2020-2888.pdf

[2.] https://www.oktatas.hu/kozneveles/ajanlas_szemelyes_talalkozas_nelkuli_oktatas_neveles_modszereire/tanulasi_folyamat_nyomon_kovetese

[3.] <http://nemzetipedkar.hu/megfontolando-tanacsok-a-digitalis-munkarend-idejere/>

HASZNOS LINKEK

- <https://fotojog.hu/temak/tornaora-csaladlatogatassal-egybekotve>
- <https://digitalisjoletprogram.hu/hu/hirek/modszertani-ajanlas-es-online-felkeszites-segiti-a-pedagogusokat-a-digitalis-munkarendre-valo-atallasban>
- <https://digitalisgyermekvedelem.hu/gyik>
- <https://jogalappal.hu/az-adatbiztonsag-vedelme-a-pedagogusok-felelossege-is/>
- https://hintalovon.hu/sites/default/files/digitalis_oktatas_adatvedelem_hintalovon_allasfoglalas.docx_.pdf
- <https://www.biztonsagosinternet.hu/hu>
- <https://saferinternet.hu/>
- <http://nmhh.hu/internethotline/>
- <https://www.eset.com/hu/hirek/hogyan-legyenek-a-gyerekek-es-a-tanarok-biztonsagban-a-digitalis-oktatas-ideje-alatt-2020/>

Az összeállítás alapidokumentuma a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium és Kollégium ajánlásai alapján készült.

VÉLEMÉNYEZTE

Dr. Baracsi Katalin (internetjogász)

Szabó Ágoston (pszichológus)

Rudan Mária (gyermekvédelmi tanácsadó)

KIEGÉSZÍTETTE, ÁTDOLGOZTA

Dr. Kiss Nóra (adatvédelmi tisztviselő, Piarista Rend Magyar Tartománya)

Kovács Mihály (informatikai vezető, Piarista Rend Magyar Tartománya)

Strommer Pál (BITT-elnök, Piarista Rend Magyar Tartománya)

Tózsér Endre (tartományi titkár, Piarista Rend Magyar Tartománya)

KÖZZÉTÉTELÉT ENGEDÉLYEZTE

Szilvásy László (tartományfőnök)

Piarista Tartományfőnökség
Budapest, 2020. szeptember 1.